

HEGEDŰS Ernő — FRÖHLICH Dávid
Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál
és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél

A csendőrség katonailag szervezett rendvédelmi testület volt, ezért a már kifejlesztett típusokat elsősorban a haderő haditechnika-fejlesztési folyamatai felől indokolt vizsgálni. A Magyar Királyi Csendőrség működése idején nem érte el a szolgálati fegyvereinek száma azt a mennyiséget, amelynek érdekében kifizetődő lett volna csak a testületnél rendszeresített önálló fegyvertípust gyártó kapacitás létrehozása. Ebből fakadóan a haderőben rendszeresített fegyvereket — más rendvédelmi testületekhez hasonlóan — vette át a Magyar Királyi Csendőrség is. E fegyverek körébe tartoztak a Magyar Királyi Csendőrségnél rendszeresített forgópisztolyok is.

A forgópisztolyok szerkezeti és működési jellemzői, alkalmazásuk harcászati és rendvédelmi tapasztalatai

A forgópisztoly (revolver) és az öntöltő pisztoly a modern, többlövetű pisztolyoknak két alapvető típusa. A forgópisztoly az ismétlőfegyverek csoportjába tartozik, mert a lövés folyamata (töltés, adagolás, elsütés, ürítés) a lövő kézi erejének felhasználásával valósul meg. A fő jellegzetessége a henger, vagy forgó dob, amely a töltények (rendszerint hat, kisebb fegyverek esetében öt darab) befogadására szolgál. Kétféleképpen lehetett elsütni a pisztolyt. Az egyik módszer a billentyű-feszítéses lövés, mely során az elsütő-billentyűt meghúzva a henger a következő töltény felé fordulása után a kakas elsüti azt. A másik módszer a kakasfeszítéses, mely hasonló mechanizmussal működteti a fegyvert, csupán a billentyű elsütésekor már a csőfuratnál állt az elsütendő töltényt tartalmazó töltényűr, így pontosabb lövést lehetett leadni, hiszen az elsütésnél kevesebb alkatrész mozgott, így biztosabban lehetett tartani a fegyvert (noha ez a módszer egy kicsivel lassabb volt a billentyűfeszítésnél).

A haderő vonatkozásában valódi harcászati funkcióval bíró fegyvernek csak a lovasság esetében nevezhető a forgópisztoly, az összes többi katonai alkalmazás – tisztek, különféle kezelőszemélyzetek, haditengerészek, stb. felszerelése pisztollyal - jellemzően kiegészítő jellegű. A forgópisztoly az amerikai polgárháború során terjedt el a lovassági harcászathoz. Gyakorlatilag szinte teljesen kiszorította a kard használatát a közelharc során. A lovasság katonai teoretikusai, illetve a katonai szakírók egyöntetűen nagy jövőt jósoltak a forgópisztoly lovassági alkalmazásának. A fegyver széles körű hadi használatú elterjedésének azonban egyfelől anyagi okai voltak, másfelől kezdetét vette a lovasság alkalmazási elveinek gyökeres átalakulása (dragonyos típusú harcászattá), amelyben már messze nem kapott akkora szerepet a lovassági közelharc, mint a korábbi időszakokban. Ez az átalakulás az első világháború éveitől kezdődött be végérvényesen. Ekkortól a lovaskatona csak szállítóeszközként használta a lovat, harcát gyalogosan — lényegében lövészkatonaként — vívta meg, fő fegyverévé pedig a karabély, illetve később a géppisztoly vált. Ilyen módon a pisztolyok aktív, reguláris harctevékenységek során jelentkező lovassági alkalmazása iránti igény az első világháborút követően erősen hanyatlott.

A korszak forgópisztolyok rendszeresítésére vonatkozó fokozott katonai igényét és szemléletét azonban nemcsak a lovasság reguláris harctevékenységgel kapcsolatos nézetek táplálták. Az amerikai revolverek igen hatékonyak bizonyultak az indiánok elleni háborúkban is. Emellett a brit gyarmatbirodalom stabilitásának és belső rendjének fenntartásában aktív szerepet vállaló szárazföldi haderő szintén felismerte, hogy a lázadások során kialakuló „nem szabályos” harctevékenységek — lényegében irreguláris gyalogosok ellen vívott közelharcok – hatásos eszköze lehet a forgópisztoly. Ennek érdekében az angol ADAMS és PRYSE fegyverkonstruktőrök által tervezett, 14,6 mm űrméretű Bland-Pryse és Webbley forgópisztolyt rendszeresítették a haderőnél, azzal a megfontolással, hogy „a gyarmati háborúkban megállító erőt biztosítson a fanatikus ellenféllel szemben...garantálva a legelső támadó megállítását is.”¹ Ezáltal az angol haderő felkelések elleni – inkább rendvédelmi, mint katonai – tevékenységének központi fegyverévé vált a forgópisztoly. Később a rendőrségeknél és csendőrségeknél történő rendszeresítés hátterében ugyanez a két megfontolás állt: a közelharcra való fokozott alkalmasság a (puskához és karabélyhoz képest) kis méret, illetve a nagy megállító erő miatt.

Habár általános fejlődési tendencia volt, hogy a forgópisztolyokat a haderők és a rendvédelmi szervezetek öntöltő fegyverekre cserélték, bizonyos műszaki jellemzői miatt a forgópisztolyok mégis részesei maradtak napjaink fegyverzeti palettájának is. Előnyei éppen a rendvédelmi alkalmazás során jelentkeznek. „A revolver jövője a rendfenntartó erők általi alkalmazásban rejlik, mivel rendelkezik

azzal az előnnyel, hogy teljesen töltve is biztonságosan hordható, és az elsütő billentyű lenyomásával azonnal használatra kész; az öntöltőhöz képest kevésbé érzékeny a szennyeződésre és a porra; ha nem sül el, a következő lőszer késedelem nélkül a kakas elé kerül. Hátránya viszont a testes forgódob, ami megnehezíti rejtett viselését, és kapacitását hat lőszerre korlátozza”.²

A forgópisztoly megjelenése a honvéd lovasságnál

Az 1860-as évek végére, a technikai fejlődésnek köszönhetően a csappantyús fegyverek már kezdtek elavulni számítani, így szükségessé vált a fegyverek terén is a korszerűsítés. A lovasságnál is így történt, mivel a csappantyús elöltöltő pisztolyt a többlövetű forgópisztoly váltotta fel. A forgópisztoly a honvéd lovasságnál akkor jelent meg, amikor a dualizmus időszakában az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje némiképp megkésve reagált a technikai fejlődésre, így hirtelen nagy váltásnak bizonyult, mikor a véderő modern hátultöltő, központi gyújtású rézhüvelyes löszert tüzelő fegyvert kapott.

1870. IX. 3-án vezették be a honvéd lovasság számára a Leopold GASSER készítette 11 mm-es forgópisztolyt, **1870 M. hadseregrevolver** néven. Ez a fegyver a karabélyt váltotta fel a huszártiszteknél, a tiszthelyetteseknél, továbbá a törzsek lovas szakaszainál és a dzsidás legénységénél.³ 1890-től forgópisztolyt viseltek a tisztek mellett az altisztek, törzsek lovas szakaszainak legénysége, valamint az utász szakaszok nem lovasított málhakísérő huszárijai is. A későbbiekben forgópisztollyal szerelték fel továbbá a törzsek lovas szakaszainak a huszárijait, a táborig távíró járőröket, a kötszermálhatáskát hordozó huszárokat is.

A következő rendszeresített forgópisztoly az **1898 M. Rast-Gasser** volt a lovasságánál és a gyalogságnál is. Ez egy 8 mm űrméretű 8 töltény befogadására képes pisztoly volt, jóval pontosabb az elődjénél.

1909-ben rendelték el a forgópisztolyok felváltását az 1907 M. szintén 8 mm-es azonban már 10 lövetű Roth-Steyr öntöltő pisztolyokkal. Ezt követte 1912-ben a Steyer 1912 M. 9 mm-es 8 töltényű változata. Az első világháború előestéjén a géppuskás osztagoknál már 1912 M Frommer ismétlődőpisztolyt rendszeresítettek, az eddigi forgópisztolyok helyett.⁴

A Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemei

A Magyar Királyi Csendőrség alapvetően gyalogos szervezet volt. Átlagos sűrűségű településszerkezet esetén nem volt szerepe a lovas szolgálatnak, mivel mintegy 16 km-es távolsáig a lovas és gyalogos portyázási idő azonos volt. A csendőrség felállításától kezdve volt egy részleges mobilitásnövelési igénye, amelyet kezdetben lovakkal oldottak meg.⁵

A Magyar Királyi Csendőrség első lovas őrsői 1882 januárjában kezdték meg szolgálatukat, amikor megalakult a szegedi csendőr kerület-parancsnokság, elsőként a II., III, és IV. csendőr kerületek rendelkeztek lovas őrsőkkel. A csendőrség motorizálásakor a mobilizálásában a lovas őrsők mintegy 6-szor akkora részarányt képviseltek, mint a motorkerékpárral és gépkocsival rendelkezők. A századfordulótól az úthálózat kiépülése és a technikai viszonyok fejlődése következtében gyökeresen megváltozott a csendőrség vezetésének véleménye a lovak széles körű alkalmazásáról. Az új álláspont szerint „ . . . a lovas csendőrök szerepe a viszonyok megváltoztatásával már lejárt.”⁶ Az új szakmai állásfoglalás alapján a lovas csendőr járőrök csak néhány helyen használhatók eredményesen. Mindez jelentős szervezeti változást idézett elő a csendőrségnél: 1903-1905 között mintegy 300 lovas csendőrt gyalogosítottak. Ugyanakkor a gyalogosan ellenőrizhetetlen kiterjedt puszták területellenőrzése esetében továbbra is valamilyen mobilitást és terepjáró képességet növelő eszközt kellett alkalmazni a csendőri tevékenység során. A csendőrség vezetése „ . . . az Alföld közbiztonságának fenntartását mindenekelőtt a lovas csendőralakulatoktól várta”.⁷

Ugyancsak nélkülözhetetlennek bizonyult a lovas csendőrség a csapaterős csendőri tevékenységek ellátása során. Az 1905-ös átszervezések után a csendőrség részlegesen továbbra is fenntartotta erői lovakkal való mobilizálásának módszerét. Már az 1890-es években — a szegényparaszt mozgalmakkal szembeni fellépés során — pótolhatatlan szállítóeszközzé vált a ló, „mint ami hozzájárul viszonylag jelentős erők gyors összevonásához.”⁸ Az 1910-es évek első felének válságos politikai viszonyai ismét a lovas csendőrség akár nagyobb tömegben is bevethető „gyorsreagálású erőként” alkalmazását támasztották alá. Az erők gyors összevonásának lehetősége mellett a lovas csendőr kedvezőbben volt alkalmazható tömegoszlatási feladatok során is. Ezért karhatalmi feladatokra minden kerületi parancsnokság mellett, egy önálló lovas alosztályt szerveztek.

A lovas csendőrök kiképzése a korábban a honvéd lovasságnál szolgálóknál 6 hónapot, a többiekénél 1 éves elméleti és gyakorlati képzést igényelt, majd a sikeres vizsgát követően kerülhettek

a lovas őrsökre. Ott hetente egy-két alkalommal került sor lovarda oktatásra, ahol a kard használatát és **a lóról történő, pisztollyal végrehajtott lövészetet gyakorolták.** A lovak lövéshez szoktatása fontos kiképzési feladat volt. A kiképzés során különös gondot fordítottak a lövés hangjának elviselésére. A lovak szoktatására évi 10-50 vaktöltényt használhattak fel 4 lögyakorlat során. A nagyobb lakta-nyákban a lovakat a gyalogos lövészethez is kirendelhették, hogy szokják a lövéseket. Ugyanakkor a tényleges lovas-csendőri szolgálat során lövésre csak ritkán kerülhetett sor.

Forgópisztolyok a csendőrségnél

Forgópisztollyal a csendőr tiszteket és a lovascsendőrség személyi állományát látták el. 1882-ben megkezdődtek a tárgyalások a csendőrség képviselői és Leopold GASSER között. Leopold GASSER bécsi fegyverműves pályafutása kezdetén az angol Adams revolvereit forgalmazta és javította. 1862-ben alapította saját fegyvergyártó műhelyét. 1867-től az osztrák gyártók megkezdtek a peremes pisztolylőszer gyártását. GASSER — felismerve az üzleti lehetőséget — piacra dobta első forgópisztolyát, amely még Adams-licenc alapján készült. Ezt követően több, saját tervezésű forgópisztollyal is piacra lépett. Üzeme 1884-ben már 100 000 forgópisztolyt gyártott évente. A csendőrség GASSERrel folytatott tárgyalásait a II. szegedi csendőrkerület parancsnoka TÖRÖK Ferenc alezredes folytatta, a belügyminiszter engedélyével.¹⁰ Ennek eredményeként a csendőrség első rendszeresített forgópisztolya az **1872 M 9 mm űrméretű Gasser pisztoly** lett,¹¹ majd ezt követte az **1870 M. 11 mm-es Gasser-forgópisztoly.**¹²

Úgy tűnik azonban, hogy a csendőrség egy harmadik fajta forgópisztolyt is beszerzett ezekben az években. 1883-ban egy a honvédelmi miniszternek írt jelentésben az szerepelt, hogy összesen nyolcféle fegyvert vettek vizsgálat alá, melyek közül két Gasser típusú revolver is szerepelt.¹³ A vizsgálatok „... alapján a Kirner József budapesti puskaműves, udvari szállító által bemutatott **Constabulary forgópisztolyt** ajánlották rendszeresítésre, amennyiben az általuk javasolt módosításokat végrehajjták.”¹⁴ A Constabulary forgópisztoly javára szólt, hogy könnyen szétszerelhető volt, szerszám nélkül is. A henger forgása közben kattogó hangot hallatott, megkönnyítve így a sötétben való töltést is, s emellett nem rendelkezett biztosítóval, lehetővé téve a hirtelen és azonnali használatot. **A budapesti III. csendőrkerületi parancsnokság kötötte meg a szerződést** KIRNER József fegyverkereskedővel. A fegyverek átvételét és belövését a **m. kir. honvéd fegyverzeti bizottságnak** kellett elvégeznie, a csendőrségnél erre a célra rendszeresített szakemberek hiányában. 1883. V. 31-én 3 db forgópisztollyal 38 méter távolsáig történt meg a belövés (12, 25, 50 lépés). Szintén a **honvéd fegyverzeti bizottság** készítette el a **hozzájuk tartozó fegyver- és lőutasítást.**¹⁵ A 753 db forgópisztoly és a hozzájuk tartozó 26000 db 9 mm-es töltény leszállítására ez év augusztus–november között került sor. A kiképzést a II., III. és IV. csendőr kerületek 7 oktatótisztje és 3 altisztje kapta meg Budapesten egy 5 napos foglalkozás keretében.¹⁶

Tíz évvel később bizonyos egységesítési törekvések mutatkoztak a rendszeresített csendőrségi forgópisztolyok tárgyában. Ugyanis 1895-ig a **Gasser gyalogsági forgópisztoly** volt rendszerben a csendőrségnél a törzs-, fő-, valamint számvevő tisztek számára, s ezután ezek az állománykategóriák is átálltak a **csendőrlovassági forgópisztolyra.**¹⁷ Ebben az időszakban – jelenlegi ismereteink szerint – már a Constabulary forgópisztolyról sem esik említés. Néhány évvel később került rendszeresítésre az **1898 M Rast-Gasser forgópisztoly**, amely nem kizárt, hogy már egy egységesen alkalmazott csendőrségi kézfegyver volt.¹⁸

Megemlítendő még, hogy voltak olyan rövid időszakok a csendőrség történetében, amikor **zsákmányanyagból származó forgópisztolyokkal** szerelték fel állományát. „Az első forgópisztolyok az orosz-török háború alkalmával felszámolt székelyföldi szervezkedés kapcsán kerültek ki. Ekkor 255 forgópisztolyt kapott az erdélyi csendőrség. Mivel azonban a forgópisztolyok nem voltak kompatibilisek a haderőben rendszeresített forgópisztolyokkal, 1887-ben elárverezték a készletet”.¹⁹ Az 1877-78 évi orosz-török háború során zsákmányolt orosz lovassági forgópisztolyok típusa nem ismert pontosan, ám nem kizárt, hogy ez az „1870-ben az orosz lovasságnál rendszeresített... **Smith & Wesson „1869-es katonai modell”** volt...amelyből 250 000 darabot szállítottak.”²⁰ Ismeretes továbbá, hogy az első világháború idején a csendőrség használt még orosz zsákmányból származó fegyverzeti anyagot, köztük orosz lovassági forgópisztolyt.²¹ Ez valószínűleg az **1895 M Moszin-Nagant forgópisztoly** lehetett. „A rendvédelmi testületeknél rendszeresített és a haderő kézfegyvereinek kompatibilis fegyverzetét bevonták e szervektől és a véderő rendelkezésére bocsátották. A rendvédelmi szerveket pedig a zsákmányolt fegyverzetből szerelték fel.”²² Azonban mivel ezek a

forgópisztolyok sem voltak kompatibilisek a haderőben rendszeresített forgópisztolyokkal, ezek is hamarosan a rendszerből történő kivonásra kerültek.

A csendőrség forgópisztoly-korszaka egészen 1912-ig tartott, amikor a testületnél a Frommer öntöltő pisztolyt rendszeresítették a forgópisztoly helyett.²³

A lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség négyféle forgópisztolyt rendszeresítettek a dualizmus időszakában

1870 M. Gasser forgópisztoly

Az osztrák származású Leopold GASSER az 1860-as években még Adams-féle revolverek gyártásával és szállításával foglalkozott, azonban később megalkotta saját revolverét, melyet 1870-ben el is készített s rögtön rendszeresítették is a lovasságnál. Az *1870 M. Gasser forgópisztoly* 11 mm-es űrmérettel készült, súlya 1,52 kg volt, csőhossza pedig 375 mm volt. (Meg kell jegyezni, hogy ez a fegyver a gyalogsági tisztek számára túl hosszúnak bizonyult, így az előző fegyver a módosított, 323 mm-es csőhosszúságú 1870/74 M. Gasser revolverrel szerelték fel őket.) Az 1870 M. 11 mm-es Gasser forgópisztolyt 1882-ben rendszeresítették a csendőrségnél.

1872 M. Gasser tiszti forgópisztoly

Általánosan ez a típus volt alkalmazva a csendőrségnél és a gyalogságnál. 770 g súlyú, 230 mm szerkezeti hosszúságú (120 mm csőhosszú) fegyver volt. Csővében 6 huzagolás volt található. 9 mm-es kaliberrel rendelkezett, 6 töltény befogadására volt képes, melyeket 218,5 m/s kezdősebességgel lőtt ki. A töltény hüvelye 2,5 g, a lőportöltet 1,1 g, míg a lövedék 10,2 g súlyú. Ehhez a típushoz csupán 1891-ben rendszeresítettek gyakorlótöltényeket.²⁴

1898 M. Rast-Gasser forgópisztoly

Ez a típus volt az utolsó rendszeresített revolver a lovasságnál és a csendőrségnél is. 1898-ban August RAST segítségével a Gasser cég megalkotta az új forgópisztolyát. Ez egy ütőszeggel felszerelt lebillenthető sátorvasú, merev tokú revolver volt. Forgódobján nem találhatóak bemetszések, csupán az annak rögzítésére szolgálóak.

Ez a fegyver 222 mm hosszúságú volt, ebből 114 mm volt a csőhossz. Súlya 0,96 kg volt, így jóval rövidebb és könnyebb volt elődjénél. 8 mm-es űrmérettel rendelkezett. Irányzéka rögzített volt. 8 töltényt volt képes tárolni, melyeket 213 m/s-os kezdősebességgel lőhetett ki.²⁵

Gyártására csupán 1912-ig volt szükség, mivel azután már a Steyr-féle öntöltő pisztolyokat rendszeresítették.

A „Constabulary” csendőrségi forgópisztoly

A csendőrségi forgópisztoly eredete azonban nem tisztázódott egyértelműen, ugyanis „a hazai és a nemzetközi szakirodalom nem ismer ilyen típusú **amerikai** forgópisztolyt.”²⁶ A „constabulary” jelölés mindössze a fegyver rendőrségi (vagy csendőrségi) alkalmazására utal. Azonban meg kell említeni, hogy a csendőrségi forgópisztolyról egy honvéd százados 1883-ban úgy írt, mint **amerikai fegyverről**.²⁷ Egy másik szakirodalmi helyen azonban ez a gyártmány a 9 mm-es **belga 1877-es Ancion–Marx Constabulary forgópisztolyként** szerepel.²⁸ Ugyanakkor meg kell jegyezzük azt is, hogy az angol P. Webley & Son fegyvergyár is állított elő „Constabulary” jelzésű forgópisztolyt az ír rendőrség, illetve az angol és a bengáli lovasság számára, amelyet **Webley R. I. C. (Royal Irish Constabulary)** néven forgalmaztak.²⁹ A pisztoly No. 1. változatát ismeretlen időpontban konstruálták a 19. század második felének korai éveiben, míg a No. 2. változatot 1867-ben hozták létre. Mindkét fegyver 11,4 mm űrméretű volt. Kialakításuknál különféle Adams-szabadalmak is szerepet játszottak. A Webley R. I. C. revolvert „széles körben alkalmazták a Brit Birodalom egész területén, emellett jelentős mértékben másolták őket különböző európai országokban.”³⁰ KIRNER József budapesti puskaműves, udvari szállító maga is állított elő kis sorozatú gyártásban fegyvereket. Pusztán elméletben nem kizárt, hogy a budapesti fegyverműves is csatlakozott a Webley R. I. C. revolvert másolók széles táborához.

Az úgynevezett csendőrségi forgópisztolyról nem maradtak fenn képek vagy konkrét utalások a fegyver típusára, így csak a fegyverutasításból tájékozódhatunk biztosan a fegyver tulajdonságairól.³¹ A csendőrségi forgópisztoly huzagolt csővű, a cső külseje nyolcszögletű. A cső végén helyezkedik el a célgömbtőke, melyen a célgömb található. Ehhez kapcsolódik a tokon elhelyezett nézőke, mely 50 lépésnyi távolságra volt kalibrálva a pontosabb célzás elérése érdekében. A henger 6 töltényt fogadott be. A könnyebb kezelhetőség érdekében a későbbi modelleken a henger külseje mélyedésekkel lett

ellátva. Ez mind a súly mind az újratöltés és forgathatóság szempontjából előnyösnek bizonyult. A pisztoly töltéséhez a hengert oldalra ki kellett fordítani, majd egyesével behelyezni a töltényeket, folyamatosan forgatva a hengert, az ürités hasonlóan zajlott a töltényhüvelyek egyesével való kivételével. A forgópisztolyhoz 9 mm-es löszert javadalmaztattak, azon belül éles és gyakorló töltényt. Az éles töltény 1,1 g lőport tartalmazott a lövedék kirepítéséhez, míg a gyakorló csupán 0,9 g lőport és ezen fojtódugaszt. A löszerek kiosztása rekesztékes dobozokban történt, melyekben 10 darab löszert tároltak. Ezzel szemben a gyakorlótöltényeket 50-esével papírba csomagolva osztották ki.³²

A csendőrség forgópisztolyainak vizsgálata során megállapítható!

1. A forgópisztoly az amerikai polgárháború során terjedt el a lovassági harcászatban, kiszorította a kard domináns használatát. Az első világháborút megelőző évektől azonban kezdetét vette a lovasság alkalmazási elveinek gyökeres átalakulása, amelyben már messze nem kapott akkora szerepet a lovassági közelharc, mint a korábbi időszakokban. A pisztolyok lovassági alkalmazása iránti igény az első világháborút követően hanyatlott.

2. Ugyanakkor az angol haderő felkelések elleni – inkább rendvédelmi, mint katonai – tevékenységének központi fegyverévé vált a forgópisztoly, amelynek **a rendőrségeknél és csendőrségeknél történő rendszeresítés háttérében számos megfontolás állt**: a közelharcra való fokozott alkalmasság a **kis méret**, illetve a **nagy megállító erő** miatt, továbbá az, hogy **töltve is biztonságosan hordható**, és az elsütő billentyű lenyomásával **azonnal használatra kész**; ha nem sül el, a következő lőszer késedelem nélkül a kakas elé kerül.

3. Forgópisztollyal Magyar Királyi Csendőrségnél a tiszteket és a lovas legénységet látták el. A csendőrség első lovas őrsői 1882-ben kezdték meg szolgálatukat. 1940-ben 1375 őrs működött, ebből lovas őrsként 118, így **folyamatosan nagy mennyiségű forgópisztolyra volt szükség**.

4. A csendőrségnél rendszeresített forgópisztolyok: az 1870 M. Gasser, az 1872 M. Gasser, illetve az 1898 M. Rast-Gasser, továbbá egy tisztázatlan típusú pisztoly, amely amerikai Constabulary forgópisztoly néven ismert, de lehetett belga 1877-es Ancion–Marx Constabulary, vagy angol Webley R. I. C. (Royal Irish Constabulary) is.

5. Tíz év után **bizonyos egységesítési törekvések** mutatkoztak a rendszeresített csendőrségi forgópisztolyok tárgyában, de ugyanezért kerültek ki a rendszerből rövid idő után a zsákmányanyagból származó fegyverek.

6. A csendőrség **zsákmányanyagból származó forgópisztolyai**: 1878-tól az orosz lovasságnál rendszeresített Smith & Wesson „1869-es katonai modell”, az első világháború idején az 1895 M. Moszin-Nagant forgópisztoly lehettek.

7. A csendőrség pisztolybeszerzés tárgyában zajló tárgyalásait a II. szegedi csendőr kerületparancsnoka folytatta le, a belügyminiszter engedélyével és a budapesti III. csendőr-kerületi parancsnokság kötötte meg a szerződést, ami **a beszerzések részleges decentralizáltságára** utal.

8. Általában a **csendőrség fegyverzet-rendszeresítési folyamatai** — típusválasztása, minőségellenőrzési- és minőségi-átvételi rendszere, szabályzat-szerkesztése, stb. — **a honvédségtől függték**, hiszen a fegyverek **átvételét** és belövését a **honvédség fegyverzeti bizottságnak** kellett elvégeznie, akárcsak a hozzájuk tartozó **fegyver- és lőutasítás** elkészítését, a csendőrségnél erre a célra rendszeresített szakemberek hiányában.

9. A lovas őrsökön hetente egy-két alkalommal került sor **lovarda oktatásra**, ahol a kard használatát és **a lóról történő, pisztollyal végrehajtott lövészetet** gyakorolták és a lovak lövéshez szoktatása fontos kiképzési feladat volt.

10. **A lovas csendőrség kiképzési folyamatai is kapcsolódtak a honvéd lovassághoz**, hiszen a korábban a honvéd lovasságnál szolgálók 6 hónap, a többiek 1 éves elméleti és gyakorlati képzésen estek át, mielőtt kikerülhettek a lovas őrsökre.

11. A csendőrség forgópisztoly-korszaka egészen 1912-ig tartott, amikor Frommer öntöltő pisztolyok kerültek rendszeresítésre a forgópisztolyok helyett.

Jegyzetek:

- ¹ MYATT: 57-59. p.
² Loc.cit. 15. p.
³ BALLA:106.p.
⁴ Loc.cit.
⁵ KAISER: 62-63. p.
⁶ CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* 94-95.p.
⁷ Loc.cit. 20-38.p.
⁸ Loc.cit. 38-51.p.
⁹ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912).
¹⁰ CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* op.cit. 94.p.
¹¹ A Magyar Királyi Csendőrség maroklófegyverei.
¹² LUGOSI
¹³ MOL BM általános iratok K150 1124.cs. 1883.VII.1. 6801.asz.
¹⁴ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). op.cit.
¹⁵ *Fegyver és lőutasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.*
¹⁶ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). op.cit.
¹⁷ LUGOSI. op.cit. 157.p.
¹⁸ Loc.cit.
¹⁹ PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* 239-243.p. ; Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* 88.p.
²⁰ NORTH — HOGG. 170.p.
²¹ SZÁDECZKY: 81.p.
²² LUGOSI. op.cit.
²³ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* 88.p.
²⁴ LUGOSI. op.cit. ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* op.cit. 239-243.p.
²⁵ MYATT. op.cit. 68-70. p.
²⁶ Loc.cit.
²⁷ MÜLLER
²⁸ HOGG — WEEKS
²⁹ MYATT. op.cit. 72-73. p.
³⁰ Loc.cit. 75.p.
³¹ LUGOSI. op.cit. 159.p.
³² *Fegyver és lőutasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* op.cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- BALLA — BALLA Tibor: *A magyar királyi honvéd lovasság. 1868-1914.* Budapest, 2000, Balassa Kiadó. 176 p. HU-ISBN 963 50 6355 5.
- CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannonia könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- HOGG — WEEKS — HOGG, Ian V.— WEEKS, John: *Pistols of the world.* [A világ pisztolyai.] London, 1978,
- KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannonia könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- MYATT — MYATT, Frederick: *Revolverek és pisztolyok. [Cím az eredeti nyelven?]* Ford. ? Budapest, 1994, Kossuth Könyvkiadó. 160. p. HU-ISBN 963 09 3830 8.
- NORTH — HOGG — NORTH, Anthony, — HOGG, Ian V.: *Lőfegyverek könyve.* Budapest, 1992, Alexandra Kiadó. 252 p.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története* — PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség története. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- SZÁDECZKY — SZÁDECZKY K. Lajos: *A székely puccs 1877-ben.* Budapest, 1920, Erdélyi Magyar-Székely Szövetség. 158 p.

TANULMÁNYOK

- CSAPÓ Csaba: A csendőrségi forgó- — CSAPÓ Csaba: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). *Haditechnika*,
pisztoly (1883–1912). (2000) 1.sz.
- A Magyar Királyi Csendőrség marok- — A Magyar Királyi Csendőrség maroklőfegyverei. *Magyar Honvéd*, (1992)
lőfegyverei. 33-34.sz.
- LUGOSI — LUGOSI József: A rendvédelmi testületek fegyverei 1868–1918.
Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) II.évf.
(1993) 4.sz. 152-160.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata
1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar
Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar
rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Ma-
gyarország rendvédelme*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az
előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- MÜLLER — MÜLLER Hugó: Magyar csendőrségi forgópisztoly. *A Ludovica Academia*
Közlönye, (1883) 4.sz.

SZABÁLYZATOK

- Fegyver és lőutastítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* — *Fegyver és lőutastítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest,
1903, s.n. 176 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- MOL — Magyar Országos Levéltár

Melléletek jegyzéke

I.sz. melléklet

Gasser forgópisztoly

II.sz. melléklet

1919 mintájú Frommer Stop ismétlőpisztoly

I.sz. melléklet

Gasser forgópisztoly

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A polgári magyar állam katonailag szervezett, központosított közbiztonsági őrtestülete a Magyar Királyi Csندórség „Híven, becsülettel, vitézül . . .” című kiállítás kalauza.* 15.p. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 34 p.

II.sz. melléklet

1919 mintájú Frommer Stop ismétlőpisztoly

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A polgári magyar állam katonailag szervezett, központosított közbiztonsági őrtestülete a Magyar Királyi Csندórség „Híven, becsülettel, vitézül . . .” című kiállítás kalauza.* 15.p. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 34 p.